

בין שדה קרב לחדר החדשות

זכות הציבור לדעת מול צורכי הביטחון

כתבה: זיוה פרז, מדריכה באזרחות

מטרות השיעור

ניתוח דלמות: הבנת ההתנגשות הערכית בין ביטחון המדינה לבין חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת. הכרת מנגנוני הבקרה: הכרת תפקיד הצנזורה הצבאית ופעילותה של ועדת השלושה (מנגנון הערעור על החלטות הצנזורה).

הבנת ונהלי קבלת ההחלטות ליציאה למלחמה (חוק יסוד: הממשלה) ומרכזיות הדרג הנבחר בדמוקרטיה.

קהל יעד: חטיבה עליונה

משך זמן: 90 דקות

פלטפורמה: Google Meet / Zoom

מבנה המפגש והפעלה דיגיטלית

חלק א': פתיחה וגירוי - "הדילמה של הכתב" (15 דקות)

- פעילות "ענן מילים": התלמידים כותבים בצ'אט/בכלי שיתופי אסוציאציות למושג "סוד ביטחוני".
- מקרה בוחן: הצגת סיטואציה של עיתונאי המחזיק במידע רגיש.
- סקר (Poll): "האם על הכתב לפרסם את המידע?" - שימוש בתוצאות להצפת המתח הערכי

בין שדה קרב לחדר החדשות

זכות הציבור לדעת מול צורכי הביטחון

חלק ב': הצנזורה והמבנה המאזן – רכישת ידע ויישום (25 דקות)

- הקניית ידע: המורה מציג את תפקיד הצנזורה הצבאית (מניעת פרסום שעלול לפגוע בביטחון המדינה) ואת המבחן המשפטי המחייב: "ודאות קרובה לפגיעה ממשית".
- משימת "חיפוש אוצר" (למידה עצמית): התלמידים מתבקשים לחפש מידע מהימן על אודות "ועדת השלושה". עליהם למצוא: מי הגורמים המרכיבים אותה (נציג צה"ל, נציג עיתונות, ושופט/נציג ציבור) ומדוע היא נחשבת למנגנון ערעור מאזן.
- חדרי עבודה (Breakout Rooms): הקבוצות מקבלות מקרים של "סטוריז" מחיילים או הדלפות ברשתות, ומכריעות בהם כ"ועדת ערר" וירטואלית לפי המבחנים שנלמדו.

חלק ג': מי מחליט על מלחמה? (30 דקות)

- סקירה: הצגת שלבי קבלת ההחלטות לפי סעיף 40 לחוק יסוד: הממשלה (אפשר כתרשים גרפי במצגת).
- סקירה: הצגת תפקידי הדרג המבצע.
- שאלת דירוג: "דרגו את רמת המעורבות הרצויה של הגורמים הבאים בהחלטה על יציאה לקרב: ממשלה, קבינט, כנסת, צבא".
- ניתוב המפגש: דיון על תפקידי התקשורת במדינה דמוקרטית ועל מרכזיות הדרג האזרחי כמפקח על הדרג המבצע (צה"ל).

בין שדה קרב לחדר החדשות

זכות הציבור לדעת מול צורכי הביטחון

חלק ד': סיכום ודיון מסכם (20 דקות)

- שאלת חשיבה (טקסט חופשי): "כיצד משפיע העידן הדיגיטלי על היכולת לאזן בין שמירה על ביטחון המדינה לבין הצורך בשקיפות שלטונית ובביקורת ציבורית?"
- סגירת מעגל: התייחסות לתשובות שעלו בצ'אט, בדגש על תרומתם של תלמידים שפחות התבטאו בעל פה.

דגשים פדגוגיים למורה

- **למידה פעילה:** השתמשו בסקרים כדי לשקף את "הקול הכיתתי" ולנתב את הדיון.
 - **ביטוי למופנמים:** עודדו כתיבה בצ'אט ככלי להבעת עמדה מנומקת ללא חרדת קהל.
 - **תקשורת וקשר:** פתחו את המפגש בבדיקת שלום התלמידים (Check-in) כדי לייצר סביבה בטוחה ללמידה.
- טיפ למורה:** נושא הביטחון מעורר אמוציות. השתמשו בקישורים לחוק יסוד: הממשלה כדי לעגן את הדיון במקורות רשמיים, ובקשו מהתלמידים לנמק כל עמדה בצ'אט באמצעות מושגים שנלמדו (למשל תפקידי התקשורת בדמוקרטיה, הגבלת השלטון, זכות הציבור לדעת, הזכות לחיים וביטחון, תפקידי הממשלה וכן הלאה). זה יהפוך את הדיון ללמידה אזרחית משמעותית.